

СЕКЦІЯ: ПЕДАГОГІКА

УДК 378.147.886

Шаров Сергій Володимирович
Мелітопольський державний педагогічний університет
(Мелітополь)

**САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ**

Анотація. Самостійна робота є необхідною умовою розвитку майбутнього фахівця, який повинен володіти вміннями самостійно здобувати знання та розвивати професійні компетентності. У статті з'ясовано, що ефективність самостійної навчальної діяльності студентів значною мірою залежить від її методично спланованої організації. Самостійна робота з дисципліни втілюється у навчальних завданнях, які отримують студенти для виконання.

Ключові слова: самостійна робота, самостійна навчальна діяльність студентів, навчальні завдання, вища школа.

Abstract. Independent work is a prerequisite for the future specialist who must have the ability to independently acquire knowledge and develop professional competence. It is found out during the article, that efficiency of independent educational activity of students strongly depends on its methodically planned organization. Independent work on discipline is embodied in the training tasks that students receive to perform.

Keywords: independent work, independent educational activity of students, learning tasks, high school.

Постановка проблеми. Значні зміни в соціально-політичному та економічному житті суспільства вимагають від освіти формування активної та працелюбної людини, яка має великий запас знань, вміє самостійно здобувати та використовувати необхідну інформацію, вирішувати виробничі, суспільні та професійні завдання, систематично та безперервно поповнювати та оновлювати свої знання шляхом самоосвіти. Тільки компетентна людина у своїй справі стає конкурентоспроможною та корисною для суспільства.

Аналіз останніх досліджень. Проблемою самостійної роботи учнів та студентів займалися багато вітчизняних дослідників, серед яких можна виділити В. Буряка, Н. Дайрі, Б. Єсіпова, Т. Шамову, Г. Щукіну та інших учених, які визначили сутнісні ознаки самостійної роботи, розробили певні рекомендації щодо її організації тощо. Серед сучасних дослідників питаннями самостійної навчальної діяльності студентів займаються О. Малихін, О. Пасмор, О.В. Ващук, Л. Тернавська, Н. Лукінова та інші вчені.

Формування цілей статті. Метою статті є висвітлення основних положень щодо організації самостійної роботи студентів та рекомендації до складання завдань, поданих на самостійне опрацювання.

Основна частина. На сучасному етапі розвитку суспільства проблема самостійної роботи досі є актуальною. Як правильно скласти завдання до

самостійної роботи, як ефективно її організувати, як здійснювати контроль за виконанням завдань, як підвищити пізнавальну активність студентів – ці питання і дотепер постають перед навчально-методичними радами факультетів та вищих навчальних закладів, які бажають інтенсифікувати навчально-виховний процес з оптимальними затратами часу та високою ефективністю.

Якщо звернутися до першоджерел, то під самостійною роботою учнів розуміється така робота, яка виконується без безпосередньої участі вчителя, але за його завданням у спеціально наданий для цього час; при цьому учні свідомо прагнуть досягти поставленої мети і виражають в тій або іншій формі результати своїх розумових або фізичних (або тих і інших разом) дій [1, с. 15]. На основі цього визначення формувалися різні поняття самостійної роботи студентів. Звісно, з часом ці визначення певним чином змінювалися, але суть цього поняття залишилася аналогічною.

Орієнтація системи освіти на всебічний розвиток особистості та збільшення частки навчального матеріалу, відведеного на самостійне опанування, потребує оновлення навчальних програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів та підручників, форм і методів навчання. До того ж, формування самостійності та професійної компетентності обов'язково передбачає підвищення рівня пізнавальної активності та формування навичок самостійної навчальної діяльності студентів.

У контексті певної навчальної діяльності як процесу здобуття нових знань та умінь або оновлення вже відомих, ми використовуємо поняття «самостійна навчальна діяльність», що направлена на самостійне виконання студентами запропонованого навчального завдання. Диференційовану самостійну навчальну діяльність ми визначаємо як спеціально організований вид навчальної діяльності студентів, що виконується ними самостійно при опосередкованому керівництві викладача та потребує творчого застосування набутих знань, умінь та навичок для вирішення навчальних завдань різного рівня складності [5, с. 12].

Ми згодні з Н. Пасмор, що самостійна робота здебільшого виступає чи не єдиним способом виховання самостійності у набутті знань. Вона є однією з основних складових навчального процесу, що дозволяє розвинути творчий потенціал та професійні компетентності студентів, що дає підстави вважати її провідним чинником підготовки висококваліфікованих кадрів [2, с. 14].

Ефективність самостійної роботи залежить не тільки від факту її наявності у навчальному процесі, але і дотримання ряду необхідних вимог щодо її організації. Процес управління самостійною роботою повинен забезпечувати реалізацію навчальної, виховної та розвиваючої функцій самостійної навчальної діяльності студентів. Так, спланована самостійна робота може допомогти студентам досягти певних результатів, а саме:

- поглибити та розширити знання з циклу дисциплін загальної та професійної підготовки;
- розширити власний кругозір та вдосконалити світосприйняття;
- розвинути компетентності самостійного планування та організації власного навчального процесу;

– знизити негативний вплив окремих індивідуальних особливостей за рахунок самостійного вибору часу та способів роботи над навчальним матеріалом тощо.

Т. Шамова вважає, що самостійна робота стає засобом активної пізнавальної діяльності за певних умов, якщо: чітко поставлена мета роботи; вона усвідомлена та прийнята до роботи; у процесі її вирішення відбувається процес подолання інтелектуальних труднощів через прояв вольових зусиль; отримуються або закріплюються нові знання; формуються або розвиваються способи діяльності; розвиваються особистісні якості тощо [4, с. 32].

Організація самостійної роботи студентів передбачає відповідальність та важку працю з боку викладача. Він повинен так організувати процес виконання завдань самостійної роботи, щоб дії студентів були направлені на міцне закріплення навчального матеріалу та розвинення їх професійних компетентностей. Недостатньо тільки скласти завдання до самостійної роботи, треба контролювати процес їх виконання, у разі потреби надаючи допомогу студентові. У цьому контексті дуже добре зарекомендували себе системи дистанційного навчання, зокрема система Moodle, функціональні можливості якої часто використовуються під час самостійної роботи студентів [3].

Важливою ознакою самостійної навчальної діяльності є наявність навчального завдання, що забезпечує зосередженість студентів на виконанні основних навчальних завдань та передбачає: засвоєння навчального матеріалу; збільшення обсягу знань та їх якісне ускладнення; підвищення наявного рівня умінь та навичок; оволодіння раціональними методами та прийомами розумової праці; відкриття нових способів навчальної діяльності тощо. При цьому функції викладача знаходяться в тісному зв'язку з функціями студентів та полягають в наступному:

– підбір та складання завдань для самостійної роботи студентів з конкретної дисципліни, які містять мету роботи, інструкцію до виконання, способи представлення результатів;

– спостереження за ходом виконання самостійної роботи як мінімум на рівні отримання завдань студентами;

– перевірка виконаних навчальних завдань, поданих на самостійне опрацювання;

– аналіз самостійної роботи студентів та внесення відповідних коректив.

Достатньо високі вимоги висувуються і до змісту навчального матеріалу, який виноситься на самостійне опрацювання. Нерідко студенти втрачають інтерес до вивчення теми тільки тому, що навчальний матеріал недостатньо опрацьований вчителем і досить важкий для розуміння. Як наслідок, можна виділити основні вимоги до навчальних завдань самостійної роботи:

– завдання повинні забезпечувати формування компетентностей, передбачених освітньо-професійною програмою спеціальності;

– завдання повинні відповідати загальнодидактичним принципам, перш за все принципу доступності та систематичності, зв'язку теорії з практикою тощо;

– зміст завдань повинен бути поданий структурованим та в логічній послідовності;

– завдання повинні передбачати творчу обробку навчального матеріалу із обов'язковим отриманням певного результату.

Сьогодні постерігається поява нових технологій навчання, що спрямовані на самостійність студентів та учнів, реалізують студентсько-центрований підхід, модульно-рейтингову систему оцінювання знань тощо. Однак, певні проблеми у зв'язку з використанням та організацією самостійної роботи в навчальному процесі так і залишилися невирішеними [6, с. 159], а саме:

– у студентів недостатньо розвинуті компетентності самостійної навчальної діяльності;

– недостатньо враховуються індивідуальні особливості студентів як суб'єктів навчально-виховного процесу;

– іноді відсутня мотивація на виконання того чи іншого навчального завдання;

– відсутність диференціації при складанні завдань до самостійної роботи;

– недостатньо акцентується уваги на підготовку викладача, який складає завдання до самостійної роботи тощо.

Висновки. Самостійна робота передбачає цілеспрямовану взаємодію викладача та студентів, кожний з них виконує свої специфічні функції. Робота викладача при організації самостійної навчальної діяльності студентів вимагає високого рівня підготовки. Певні вимоги ставляться і до складання завдань до самостійної роботи, виконання яких дозволить не тільки вивчити або закріпити навчальний матеріал, але і вдосконалити особистісні уміння та професійні компетентності студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Есипов Б.П. Самостоятельная работа учащихся на уроках / Б.П. Есипов. – М.: Учпедгиз, 1961. – 239 с.
2. Пасмор Н.П. Бібліотечно інформаційне забезпечення самостійної роботи студентів: Монографія / Н.П. Пасмор. – К.: Кондор, 2005. – 104 с.
3. Сисоєва С.О. Системи дистанційного навчання: порівняльний аналіз навчальних можливостей: [Електронний ресурс] / С.О. Сисоєва, К.П. Осадча. – Режим доступу: <http://www.academia.edu/931578>.
4. Шамова Т.Н. Воспитание сознательной дисциплины школьников в процессе обучения / Т.Н. Шамова, К.А. Нефедова. – М.: Педагогика. – 1985. – 104 с.
5. Шаров С. В Дидактичні умови організації диференційованої самостійної навчальної діяльності студентів педагогічного університету: монографія / С. В Шаров. – Мелітополь: Люкс, 2011. – 162 с.
6. Шаров С.В. Поняття самостійної роботи та її ознаки / С.В. Шаров // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наукова монографія за редакцією проф. Єрмакова С.С. – Харків: ХДАДМ, 2008. – №2. – С. 157-159.